

УДК 378.1:796

СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

Ірина УСАТОВА (Черкаси)

Постановка проблеми. На всіх етапах свого існування людство прагнуло до збереження життя і здоров'я. У процесі історичного розвитку суспільства зміна світоглядних установок призводила до зміни у життєдіяльності людини. Проте головною і незмінною метою та сенсом життя кожного була проблема збереження здоров'я, що стало підґрунтям для пошуку шляхів збереження і зміцнення людиною власного здоров'я та здоров'я оточуючих [1, с. 29].

Нові підходи до осмислення здоров'я, як найвищої життєвої цінності зумовили необхідність вивчення соціально-історичних аспектів здоров'язбережувальних технологій в системі освіти.

Освіта, як соціальний інститут, має історичний характер. В той же час рівень розвитку освіти, її специфіка визначаються рівнем розвитку суспільства.

Сучасна освіта як соціальна інституція має важливу роль у реалізації оздоровчої функції, зокрема, формування та розвитку здоров'язбережувальних технологій. На основі ретроспективного аналізу, створюється можливість узагальнення історичних передумов виникнення та подальший розвиток здоров'язбережувальних технологій з метою переосмислення багатогранного і складного процесу їх історичного минулого залежно від розвитку освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у розробку питань щодо здоров'язбережувальних технологій в освіті зробили такі вчені як Н. П. Абаскалова, А. Г. Алферов, М. М. Безруких, І. П. Борисова, А. Р. Вирабова, О. Д. Дубогай, В. М. Єфімова, В. М. Оржеховська, М. К. Смирнов, К. В. Шилов, М. Г. Янова та ін.

Мета роботи – розкрити і проаналізувати соціально-історичні етапи організації та розвитку здоров'язбережувальних технологій в системі освіти.

Виклад основного матеріалу. Нові підходи до осмислення здоров'я, як найвищої життєвої цінності завжди були актуальними в історії людства, але в різні історичні формації людина ставилася до здоров'я по-різному.

Джуринський П. Б. у своєму монографічному дослідженні зауважує, що «навіть поверхневий погляд на історичний шлях людства щодо пошуку відповідей на численні питання про збереження здоров'я людини

переконає, що від початку її існування він був складним, повним хвилюючих відкриттів, знахідок, трагічних помилок і втрат» [4, с. 133].

Термін «здоров'язбережувальні технології» відносно молодий, хоча перші спроби «визначення» цього поняття сягають своїм корінням у глибину віків.

Одна з найбільш ранніх цивілізацій Стародавнього Сходу, якій належить примітивна освіта про здоров'я це – Індійська оздоровча практика (близько 3000 р. до н. е.). У Ведах за шість століть до н. е. сформульовано основні принципи дотримання здорового способу життя, наведено поради щодо збереження здоров'я людини [9].

Аналіз здобутків ще однієї відомої цивілізації древності – Єгипетської оздоровчої практики (від примітивних людей до 1000 р. до н. е.) – свідчить про те, що єгиптяни з успіхом використовували в храмах ту атмосферу для хворих, яка й у наші дні може бути визнана найбільш корисною для здоров'я людини [3].

Вавилоняни і єгиптяни мали певний вплив на практику оздоровлення душі і тіла в Стародавній Іудеї (від 1500 до 500 рр. до н. е.). Біблія як основа християнства стала своєрідним проповідником того способу життя, що веде до здоров'я і допомагає уникнути хвороб [3].

Сучасне розуміння прямої залежності культури людини і стану її здоров'я, наголос на культурі тіла, базується на уявленнях представників давніх цивілізацій і суттєво доповнюється вченнями талановитих філософів Класичної епохи, зокрема Стародавньої Греції (від 1000 до 200 рр. до н. е.). Саме в античний період з'являються перші концепції здорового способу життя: «пізнай самого себе», «підклуйся про самого себе» [1, с. 30].

Звісно народи античності, яким належить примітивна освіта про здоров'я ще не оперували терміном «здоров'язбережувальні технології», але їм вдалося з успіхом застосувати його компоненти і найважливішим їхнім здобутком стало обґрунтування таких положень: 1) здоров'я особистості значною мірою визначається її способом життя, 2) сформульовано основні принципи дотримання здорового способу життя; 2) стан здоров'я і нездоров'я людини виражається не лише на фізичному, але й на духовному рівнях; 3) створення санітарних умов; 4) важливим

чинником формування здорового способу життя є освіта й виховання.

В епоху Аскетизму (близько 400 до 1000 рр.) – здоров'я ототожнювали з гармонією душі і тіла людини. Епоха Відродження (близько 1096 до 1248 рр.) – ідентифікувалась, як – повернення до культу тіла [8].

XV ст. (близько 1500 до 1800 рр.) можна вважати перехідним періодом здоров'я від Середньовіччя до сучасного світу. В Індії, Китаї, Японії та інших країнах, об'єднаних близькою культурою та віросповіданням, переслідували спільну мету – привести особу до гармонії з оточенням [2].

У процесі еволюції освіта з питань здоров'я зазнала чимало істотних змін у своїй суті – філософії, принципах, цілях. Головним позитивним надбанням древніх було переконання в тому, що саме спосіб життя людини має забезпечувати збереження здоров'я, профілактику хвороб душі і тіла.

Зі зміною епох змінювались вимоги та ставлення суспільства до ідеї здоров'язбережувальних технологій і в системі освіти.

Розповсюдження ідеї формування суспільного здоров'я, інших досягнень гігієни й оздоровчих наук визначається науковцями, як сучасна ера освіти з питань здоров'я (близько 1850 р. до нинішнього часу) [8].

Починаючи з другої половини XIX століття, багато передових громадських діячів, лікарів, педагогів також говорили про необхідність участі викладачів у боротьбі за здоров'я учнів. Земські лікарі наполягали на необхідності «... підняти рівень гігієни освіти серед самих вчителів та вчительок ...», пропонувалося клопотатися «... про дозвіл читань з гігієни на вчительських з'їздах і про введення гігієни як навчального предмета в ті навчальні земські заклади, з яких виходять сільські вчителі і вчительки ...» [6].

У ці ж роки була зроблена спроба повернути увагу вчителів до необхідності формування у школярів здорових звичок [6].

Українська дослідниця С. Русова наголошувала, що для національного виховання пріоритетним завданням є «виховання дитини як особистості, що проходить у триаспектному вимірі: її розум, тіло і душа». Серед важливих засобів фізичного розвитку дитини С. Русова виділяла організацію правильного режиму харчування, праці та відпочинку, позакласну роботу з фізичного виховання, гімнастики. Згідно даного положення можна констатувати, що українська дослідниця окреслила в основних рисах здоров'язбережувальні технології в комплексній оцінці умов виховання і навчання.

Після Першої світової війни з утворенням Української Народної Республіки (1917–1920)

виникає необхідність створення власної національної системи освіти. За її розробку взялися відомі українські педагоги та громадські діячі, які приділили значну увагу питанням збереження здоров'я підрастаючого покоління через розвиток фізичного виховання, гігієни освіти та формування навичок здорового способу життя.

Часто періоди важливих здобутків були наслідком суспільно-політичних змін, нового усвідомлення важливих оздоровчих проблем, технологічних відкриттів в оздоровчих та прикладних науках. Отже нагальною потребою освіти того часу постали питання про прищеплення санітарно-гігієнічних навичок учням, проведення бесід щодо формування навичок здорового способу життя, проведення занять із фізичної культури, організацію спортивних розваг різних видів, екскурсій, прогулянок тощо.

Піклування про здоров'я підрастаючого покоління особливого значення набуло ще в 50-ті рр. XX ст., оскільки перед суспільством постала потреба виховання здорових нащадків, гідної молоді змін, свідомих громадян держави [1, с. 32].

Отже, розповсюдження нового поняття «здоров'язбережувальні технології» у педагогіці було пов'язано з відповіддю на технологізацію процесу навчання, яка захопила педагогічні системи розвинених країн світу, а також необхідністю створення різноманітного спектра оптимальних умов для дітей та учнівської молоді, що забезпечують їхнє здоров'я.

Педагогіка традиційно охоплює навчання та виховання, а освіта – ще й розвиток дитини. Застосування технологічного підходу до соціальних процесів – освіти, культури – це явище нове для нашого суспільства [5, с. 3].

Поняття «технологія» виникло у зв'язку з технічним прогресом. У перекладі з грецької (techne – мистецтво, майстерність, ремесло; logos – слово, вчення) означає сукупність знань про способи та засоби здійснення виробничих процесів [7].

Технологізація педагогічного процесу була покликана полегшити підготовчу діяльність кожного викладача і навчальну діяльність кожного учня, зробити навчання посильним, доступним. Першорядним у характеристиці будь-якої технології, яка реалізується в освітній установі, є те, наскільки вона зберігає здоров'я учнів, тобто чи є вона здоров'язбережувальною.

Навчити зберігати і зміцнювати своє здоров'я шляхом застосування здоров'язбережувальних технологій – одне з найважливіших завдань сучасних освітніх закладів. Проте, незважаючи на посилену увагу з боку науковців питання організації

здоров'язбережувальних технологій в освіті набуло практичної актуальності лише нещодавно.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Певною мірою реалізація здоров'язбережувальних технологій в освіті пов'язана з необхідністю гуманізації навчально-виховного процесу, зміною педагогічної парадигми, спробами педагогічної науки сформулювати адекватну відповідь на виклики сучасності. Спрямованість сучасних освітніх установ на використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі знайшла своє відображення, як у змісті, так і у напрямках освітніх закладів щодо збереження морального, фізичного та психічного здоров'я дитини.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бойко О. О. Історичні аспекти здоров'язбережувальних технологій / О. О. Бойко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – 2014. – Вип. 118 (3). – С. 29-32.
2. Булич Е. Г. Валеологія. Теоретичні основи валеології: навч. посіб. / Е. Г. Булич, І. В. Муравов. – К.: ІЗМН, 1997. – 224 с.
3. Валеологія: навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти: в 2-х ч. / [Бобрицька В. І., Гладкий С. О., Гриньова М. В. та ін. / за ред. В. І. Бобрицької]. – Полтава: ТОВ «Поліграфічний центр» «Скайтек», 2000. – 306 с.

4. Джуринський П. Б. Теорія і методологія здоров'язбережувальної професійної підготовленості майбутніх учителів фізичної культури [Текст]: монографія / П. Б. Джуринський; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Держ. заклад «Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського», Південний наук. центр нац. акад. пед. наук України. – Одеса: Лерадрук, 2012. – 324 с.

5. Задніпрянець І. І. Сучасні технології у викладанні фізики [Текст] / Ірина Задніпрянець ; [упоряд. Л. Хольвінська ; ред. рада: Л. Хольвінська та ін.]. – К.: Шкільний світ, 2012. – 126, [2] с.: табл. – (Бібліотека «Шкільного світу»). – С. 3.

6. История педагогики и образования: от зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX века: учебное пособие для педагогических учебных заведений / под общ. ред. А. И. Пискунова. – М.: Сфера, 2001. – 512 с.

7. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л. О. Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.

8. Шиян О. І. Соціально-історичні витоки освітньої політики держав з питань здорового способу життя / О. І. Шиян // Вісник Нац. Академії держ. управління при Президентіві України. – №2, 2009. – С. 283-289.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Усатова Ірина Анатоліївна - аспірант кафедри дошкільної і початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Коло наукових інтересів: проблема розвитку здоров'язбережувальних технологій в системі освіти.

УКД 629.7:37.013

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН У ДИСПЕТЧЕРІВ АЕРОНАВІГАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК СКЛАДОВА БЕЗПЕКИ ПОЛЬОТІВ.

Юлія УШАКОВА (Кіровоград)

Бурхливий розвиток авіації призвів збільшення якості світових стандартів щодо професійної підготовки авіаційних спеціалістів, в тому числі і диспетчерів аеронавігаційного забезпечення.

Проблема забезпечення безпеки польотів повітряних суден в даний час є однією з найактуальніших проблем цивільної авіації. Безпека польотів - здатність авіаційної транспортної системи виконувати польоти без загрози для життя і здоров'я людей. Удосконалення підготовки курсантів в умовах сучасної освіти зумовлено багатьма факторами, серед яких важливим є мотивація до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. Розвиток мотивації є однією з центральних і використовується для визначення системи чинників, які визначають поведінку,

стимулюють та підтримують активність на певному рівні. Мотивацію розглядають не лише як умову ефективного оволодіння знаннями, а і як важливий чинник розвитку особистості фахівця, тому що проблема мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін є однією із складових, що впливають на рівень безпеки польотів.

Виходячи з цього одним із пріоритетних завдань викладачів льотних навчальних закладів є формування мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. Другим важливим завданням є обґрунтування психолого-педагогічних умов, які б сприяли підвищенню рівня мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. Забезпечення таких умов, на нашу думку, сприятиме підвищенню ефективності процесу